

11. april 2023

UPA2024/35

Uunga siunnersuut: Aalisarnej pillugu Inatsisartut inatsisaat

(Aalisarnermut Piniarnermullu Naalakkersuisoq)

Siumumiit aalisarnej pillugu inatsisissaq inuiaqatigiinnut tamanut minnerusumik annerusumillu kalluaallunilu attuumassuteqarluinnartoq ilisimaareqqissaarlutigu Inatsisartuni suliarinerani peqqissaartumik isummersoqataaffigalugu suleqataaffigissavarput, pisarnitsit.

Siullermik Siumumiit pingaartilluinnarparput **Kalaallit Nunaanni** aalisakkanik isumalluutit tamakkiisumik inuiaqatigiit ataatsimut pigigaat. Tamannalu Inatsisissap matuma akuersissutigineratingut aalisakkanut aningaarsarsiuutigisatsinnut tamanut atuutsilerlugu aalajangersaavigalugu naqissusissagipput Siumumi pingaartilluinnarparput.

Aammalu tamatumunnga peqatigitillugu kalaallinut annertunerpaamik iluanaarutaanissaa qulakkeerneqassasoq peqatigisaanillu aalisarnermik inuussutissarsiummi tunngaviusumik piumasaaqatit ataqatigiissut patajaattullu pilersinneqarnissaat.

Siumumi pingaartitarilluinnarparput, immami pisuussutitta nunatsinnut aningaasarsiuutigineqarnerulernissaat aqqutissiuutissallugu suliassatsinnut avaqqunneqarsinnaanani ilaalluinnartoq qitiulluinnartorlu. Tamanna Aalisarnej pillugu Ataatsimiititaliarsuup annerusumik saqqummiussiffiginngilaa. Aalisarnej iluaqutsiullugu aningaasarsiornitta uatsinnut kalaallinut aningaasarsiornikkut iluaqutaanerujartuinnartumik ingerlatsiffiunissaa aqqutissiuutissallugu pingaaruteqarpoq piffissanngorlunilu Aalisarnermut inatsisip aaqqiiviginissaa, **NUNARPUT INUILU PILLUGIT.**

Inatsisissaq manna ippassaq sapaatip akunnerata siuliani imaluunniit ukioq kingulleq aatsaat eqqartorneqalinngilaq. Tassami ukiut kingulliit arlalissuit aalisarnermik soqutigisaqartut kattuffiillu minnerunngitsumik inuiaqatigiit kissaatigilluinnarpaat inatsit nutarsartariaqartoq. Taamaattumik taamatut kissaateqarnej naalaarlugu 2018-mi Aalisarnermut Inatsisiliornissamut tunngatillugu inuiaqatigiinnut aalisartunullu sunniutigisinnaasai qulaajarneqaqqullungit Ataatsimiititaliarsuarmik pilersitsisoqarpoq. Oqallinnerparujussuit ataatsimiinnerparujussuillu ingerlanneqartareernikuupput. Taamatut aallarniisinnarluta Aalisarnermut Inatsisissamut Siumumiik oqaaseqaatigiumasavut saqqummiutissavavut.

Aallarniutigalugu Ataatsimiititaliarsuup innersuusutigisaa Inatsimmi suliaqarnermi inuusuttut immikkut isigalungit periarfissaarunnissaannik oqariartuutiginiuusaa akuersaanngilluinnaripput oqaatigerusupparput. Siumumiillu inuusuttut aalisarnermut pularusuttut periarfissaqartuarnissaannik siunnerfeqarnej iluarisimaarluinnaratsingu.

-

Siunnersuut aqutsiveqarfinni Qeqertarsuup Tunuani, Uummannami Upernavimmilu (sumiiffik 47) umiatsiamik 6 meter ataallugu angissusilinnut sinerissap qanittuani qaleralinniarnermi PNNP (Pisassiissutinik Niuerutigineqarsinnaasunik Nammineq Pigisanik) atorlugu aalisarsinnaanermut periarfissiisoqassaaq.

Siunnersuutigineqarpoq umiatsiaararsorluni aalisarnermik ingerlatsisoq namminerluinnaq piunassutsini tunngavigalugu PNNP-mut tassa pisassaqluni (pisassiissutit nammineq pigisat) aalisarnissamut ikaarsaariarnissamut kissaateqartoq periarfissineqassasoq. Pisassiissutinit pigisat ukiuni kingullerni tallimani pisarfiusuni ukiut pingasut pisaqarnerpaaffiusut aallaavigalugit naatsorsorneqassapput. Sumiiffik 47-mik immikkoortiterineq pisariaqartitsineq malillugu nalunaarummik allangortitsinikkut aalisarsinnaanermut akuersissuteqarfiusunut aqutsiveqarfinnullu pingasunut atuutilersinneqassaaq.

Siunnersuutigineqarpoq pisassiissutiniit pigisat Kalaallit Nunaanni Tunumi Kitaanilu avataasiorluni qaleralinniarnermi aamma sinerissap qanittuani saattuarniarnermi atuutilersinneqassasut, aamma PNNP aalisagaqatigiinnut allanut atuutilersinneqarsinnaaneranik periarfissiisoqassasoq.

Raajarniarneq pillugu siunnersuutigineqarpoq assigiimmik atugassaqartitsineq atuutilersinneqassasoq, taamaalilluni raajarniartut periarfissamik tamassuminnga atuerusullutik namminneq aalajangissavaat.

Sinerissap qanittuani raajarniarnermik illersuinerup ilaatut maannakkut sinerissap qanittuani aalisariutinit aalisariutinit avataasiortunut tunisinissaq inerteqqutaassaaq. Aammalu piginnittuunerup 20%-mut apparneratinguta malitsigisaanik sinerissap qanittuani raajarniat avataasiortutuulli pisassat ilaasa toqqaannaq avammut niuerutigineqarsinnaasunngortinnerisingut aningaasarsiorsinnaanerulersitsinissaq anguniarneqartoq nuannaarutigaaqput. Taamatummi aaqqiinissamik kissaateqarneq piffissami sivisuumi aqqeqqullugu utaqqineqarpoq.

Pisassiissutit pigisat piffissamut killiligaanngitsut atuuttut piffissamut killiligaassasut siunnersuutigineqarpoq, ukiut qulit.

Siunnersuutigineqarpoq pisassiissutit pigisat tamarmiusut 85 % atuisussaatitsisoqassasoq.

Ukiup tullianut nuunneqarsinnaasut annerpaamik 15 %-ussapput, ukiumut pisassiissutinik annerpaamik 8 %-nik tunisisinnaaneq ilanngullugu. Taassuma ataatsimiititaliami nalilersuiffiginissaa kissaatigaarput.

Taamaalilluni ingerlatsisut ukiumut pisassiissutinik nammineq ukiumit ukiumut atuisanngitsut imaluunniit ukiumut pisassiissutinik annertuunik nuussisartut taamaalorsinnaajunnaassallutik.

Ingerlatseqatigiiffiit namminersortut 20 % inuillu taakku qanigisaat ilanngullugit, 12,5%. Qalerallit sinerissap qanittuani 2,5 %, saattuarniarnermi 17 %. Ilangullugu siunnersuutigineqarpoq raajarniarneq avataasiorlunilu qaleralinniarneq ataatsimoortillugit 20 %.

Pisassiissutit qaffasinnerpaaffissaannik nutaanik atuutilersitsinerumut piffissaq ikaarsaariarfik eqqarsaatigalugu siunnersuutigineqarpoq ukiut qulit atuutilersinneqassasut.

Siumumiit maluginiarparput Inatsisissatut siunnersuummit tusarniutaaqqaartumiit tusarniaanermi akissutit toqqammavingalungit Inatsisissatut siunnersuut allannguinerartaqtoq.

Tamannalu iluarisimaarparput oqaatigerusupparput.

Siumumiit iluarisimaarparput nunatta aningaasarsiornikkut nappataata aalisarnerup suli aningaasarsiutaanerulernissaa siunnerfigalugu, siunissamilu atungarissaarnerup attatuarnissaanik siunnerfeqartumik aaqqissuusileratta.

Aalisarneq ullumikkornit annertunerusumik aningaasarsiutigilissagutsingu, aammalu siunissami aalisarnermik inuussutissarsiuteqarnerup soqutiginartuujuarnissaanik qularnaarinnissagutta inuusuttullu aalisarnermut, sinerissap qanittuani avataaniluunniit aalisartuni inuit pisariaqartitavut atorfissaqartitavullu amingaatigiligassavut ikinnerpaatissagutsingit arlalitsingut iliuuseqartariaqarnerput avaqqussinnaanngilarput.

Inuusuttut aalisartunngorusuttut aaqqiiffigalungit aalisarnermut pulanissaanik periarfissiissutit immikkut ittut atuutsittariaqarpavut. Sinerissap qanittuani avataasiutiniluunniit aalisartut amingaatigilersinnaasavut annikinnerpaaffianiitissagutsingit.

Ilinniartitsinerit aallartisartariaqarpavut, ingerlareersullu qanoq iliorluta amerlanerusunik ilinniartoqalersissinnaanerivut eqqartuiffigisariaqarpavut.

Massakkumut aalisarnermut ilinniarfioreersut ilinniartunit amerlanerusunik ilinniartoqarsinnaanerit annertusaaffigisariaqarpavut. Taamatullu iliuuseqassagutta aalisartitseqatigiiffiit ilinniartitsinerik ingerlatereersut ullumikkornit annerusumik suleqatiginerusariaqarpavut.

Aammalu aalisartut qaqqittagaasa qanoq iliornikkut nalittorsaaffigisinnaaneri nunami suliffissuit peqatigalungit siunnerfiit suut tunaartarissanerivut tullerriaartariaqarpavut.

Aningaasarsiornikkullu aalisarnermut aningaasarsiornittalu qaffasissumik ilinniagaqarsinnaanerup periarfissanngornissaa nukinnguullugu aalluttariaqarpavut. Nunatummi Naalagaaffinngorutta ullumikkut nalittorsaanermut aalisarnerullu aningaasarsiutaanerulernissaanut ilinniarfiusinnaasut ilanngullugit amingaatigaagut.

Ilaatingut soorlu ilisimatusarfiit.

-

Aalisarnermut inatsisissatut siunnersuut ataatsimut isigalugu arlalippassuartigut sungiutiinnarlugu ingerlatsisimanitsinnut illuatungiliillunilu unitsitsiartulertussaassaaq. Kalaallit aalisartut piumasut nunarsuarmi niuerfinnut appakaanissaat periarfissiissutigineqarnerulluni ammaaneqassaaq. Sinerissap qanittuani aalisartoq ima inissisimajunnaassaaq, suliffeqarfiit allat iluaqutiginiagassaanik naleqarnerulersitassaanillu nunamut tunisiartuinnartartussatut. Nammineq niuernermik tamakkiisumik ingerlatsisinnaanngornissaa periarfissaalissaaq, piumagaanni.

Siumumiit upperaarput aalisartut nutaaliornissaminut piomassuseqartut, taamaammallu aningaasarsiornermikkut ilorraap tungaanut patajaatsumik aallarsinnaassasut qularutiginnigilluinnarparput.

Ullumikkut aningaaseriviit sinerissap qanittuanut aalisartorpassuarnut aningaasalersuinissaminut mattusseqqasutut inissisimapput, taamaattumillu aalisartut suliffeqarfinnut pituttorlutik inuussutissarsiutiminnik ingerlatsiniarsarilersimasut ikigisassaangitsut ilisimavagut. Aningaasarsiornermikkut, minnerunngitsumillu pisassatigut patajaatsumik inissittoqarpat, Siumup qularutiginnigilaa ineriartorneq annertoq aallartissasoq, siumut ingerlaneq aallartissasoq.

Sinerissap qanittuani aalisartut ilanngullutik kiffaanngissuseqarnermik isaassiffigineqassapput, piomasullu sumorsuaq angusaqarlutik pisinnaasut Siumumiit upperaarput, aamma nunatta aningaasarsiorneranut annertuumik iluaqutigineqarnerulersinnaanerit ilanngullugu.

Qanga aqqissuussisimaneq – arlalippassuartigullu sinerissap qanittuani aalisartunut kiffaanngissusiiiasutut ilusiligaalluni aqqissuussisimaneq – inatsisissatut siunnersuut una aqutigalugu qaangeriartorneqalersinnaavoq. Kalaaleq aalisartoq taamaallaat aalisariartoriarluni pisaminik nunamut tunisiartuinnartartussatut isigineqassanngilaq. Allatuulli ineriartornissamat periarfissaqarlualuni inissisimassasoq Siumup pingaartippaa, aamma nakimaalluni unammillernissani ilanngullugu – soorunami.

-

Avataasiortut eqqarsaatigissagaanni pisassanut agguasariaasiusimasoq inatsisissatut siunnersuummi allanngortinneqassasoq siunnersuutigineqarpoq. Amerlanerit aalisarfiusumut peqataalersinnaanissat aqutissiuunneqassaaq, aamma sinerissap qanittuani aalisarnek assigalugu ikaarsaariarnissamat naammattumik piffissaliisoqartoq Siumut isumaqarpoq. Minnerunngitsumik pisuussutit Kalaallit inuiaat pigigaat inatsimmittaag naqissuserneqassaaq, inissaminiimmat.

Royal Greenlandimut tunngatillugu ikaarsaariarnermi immikkut ittumik aqqissuussisoqassasoq Siumut isumaqarpoq. Taamak inissisimanitsinnut pissutaasut annersaraat, suliffeqarfik sinerissap qanittuani tunitsivinnik ikinngitsunik ingerlatsissasoq inuiaqatigiittut pisussaaffilersimagatsigu. Taakkulu taarsiullugu allanit ingerlanneqalersimangippata, pingaartumik sinerissap qanittuani aalisartut ikaarsaariarnermi inissinnerlussasut qularutissaanngilaq.

Taamaattoq Siumup neriuutigaa, aalisartut aningaasarsiornermikkut inuussutissarsiutiminnillu ineriartortitsinissaminut periarfissinneqarsimanertik malillugu tunitsivinnik amerlanerusunik ingerlatsisunngorsinnaassasuttaaq.

-

Siumumiit pinngitsoorumangilagut oqaatigissallugu, inuit oqaloqatigiittarfii atorlugit inuiaqatigiit oqalliseqataasimaneranut annertuumik qjassuteqarfisigallugit. Taamaattoq uggornarpoq tunngavilersuutit silaannarmit tiguinnakkat atorlugit sunniiniartut amerlasimmata, aamma inuit eqqortuunngitsunik tunngavilersortunit sunnerneqartarsimasut maluginiaratsigu. Pisullu tupinnanngillat, tassami soqutigisat annertuut imaanaanngitsullu pineqarmata. Siumumiillu

uggornartinnerpaasimasarput unaavoq, Kattuffiit ajoraluartumik
ataatsimoorfeqarsinnaagaluarnerat pinngitsoortinneqarmat.

Siumumimi inuiaqatigiit ataatsimoorfissaqarnissaat siunertaralugu, susassaqtullu sapinngisamik
suleqatiginiarsaralugit, inatsisissaq una partiittut akisussaaffeqartutut
piareersaaqataaffigisimavarput. Siumullu naliliinera naapertorlugu inatsisissatut siunnersuut
pissusissamisut ilusinikkiartorpoq.

Nalunngilarput suli naleqqussarneqarnissaa pisariaqassasoq. Suliassarlu tamanna
qularutiginnilarput ataatsimiititaliami suliaqartussat nalunngilluassagaat.

Siumumiit kaammattuutigaarput Inatsisissaq akuerineqarsimalerpat, Inatsimmut Nalunaarutit
attuumassuteqartut naleqqussaaffigineqassasut. Assersuutigalugu (Akuersissuteqartarnermut
Nalunaarut aammalu Aqumiut pillugit Nalunaarut.)

Taamak Siumumiit oqaaseqarluta inatsisissatut siunnersuut Aalisarnermut, Piniarnermut
Nunalerinermullu Ataatsimiititaliamut ingerlateqqipparput, sulilluarnissaanillu kissaallugit.

Inuiaqatigiinnilu ukiorpassuarni inatsisissap piareersarneqarneranut peqataasimasunut tamanut
qamannga pisumik qujavugut.

Karl Tobiassen
Siumut